

Metodický list pro pedagogy

Knihovna Václava Havla – www.vaclavhavel.cz – srdečně zve všechny školy a pedagogy na výstavu *Václav Havel: Moc bezmocných*, která se koná ve *Valdštejnské zahradě Senátu PČR v Praze* ve dnech **15. 9. – 24. 10. 2021**. Výstava je zdarma a je přístupná denně od 7.30 do 17.30. Valdštejnská zahrada je druhou největší zahradou v centru Prahy a je sama o sobě zajímavým místem k návštěvě. Najdete ji v blízkosti stanice metra A Malostranská.

O výstavě

Výstava je inspirovaná stejnojmenným a patrně nejznámějším esejem Václava Havla z roku 1978, který byl přeložen do více než dvaceti jazyků. Esej po několika desetiletích inspiruje disent a politickou opozici doslova po celém světě. Jeho nadčasovost a nezávislost na povaze nesvobodného režimu potvrzovali při osobních setkáních s autorem pronásledovaní od Kuby a Venezuely po Bělorusko a Barmu.

Výstava je autorskou kompozicí italského novináře Ubalda Casotta, který zvolil atraktivní formu fiktivního rozhovoru, v němž využívá Havlovy myšlenky formulované v *Moci bezmocných* (1978) a v knihách *Dopisy Olze* (1979–1982), *Dálkový výslech* (1986) a *Prosím stručně* (2006). Texty doprovázejí fotografie různých autorů. V Itálii byla výstava k vidění v roce 2019, po koronavirové pauze byla v létě 2021 ke zhlédnutí v Brně a nyní je v Praze.

O Moci bezmocných

Esej *Moc bezmocných* vznikl v roce 1978, přibližně rok a půl po zveřejnění Charty 77. Na jaře 1978 se Václav Havel stal jedním z iniciátorů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), jehož cílem byla obrana politických vězňů, sledování jejich případů a jejich medializace. Zatímco Charta 77 byla obecným prohlášením o lidských právech, VONS přímo obviňoval režim z porušování zákonnosti v konkrétních případech a zpochybňoval komunistický monopol na výkon spravedlnosti. Režim na zrod výboru reagoval nebývale silně a v květnu 1979 bylo zatčeno šestnáct jeho členů včetně Václava Havla, který byl odsouzen na 4,5 roků vězení. Esej vznikl ještě před tímto procesem, Václav Havel jej napsal koncem léta 1978 na své podkrkonošské chalupě na Hrádečku.

Jde o autorovo do té doby nejdelší prozaické dílo, má celkem 24 000 slov a jeho hlavním tématem je „disidentství“. Václav Havel se nejprve snaží popsat a definovat principy tehdejšího totalitního systému, který je příčinou vzniku disidentství. Odkrývá mechanismy, kterými systém uplatňuje svou moc, a následně definuje protipól tohoto systému, jímž je právě „disidentství“ – vysvětluje jeho smysl, metody práce a cíle. Fungování komunistického režimu spočívá dle autora především v přinucení lidí, aby se vzdali vlastních názorů a myšlenek, a tím i své identity. Disidentství není dle Havla profese, ale především existenciální postoj pramenící z rozhodnutí jedince vzepřít se lži a žít „život v pravdě“.

Celým textem se prolíná modelový příběh obyčejného zelináře, který si dá do výkladu typické komunistické heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!“. Neudělá to proto, že heslu věří, ale protože se to od něj očekává a nechce mít zbytečné problémy. Vyvěšením hesla, kterému nevěří, však ztrácí sám sebe, svou identitu a žije „život ve lži“. Pokud zelinář odmítne heslo vystavit, začne žít „život v pravdě“. Ten je však neslučitelný s vládnoucím totalitním režimem. Zelinář svým chováním upozorní i ostatní na lež, v níž žijí a jejíž jsou součástí.

Pozornost věnuje Havel i momentu, kdy „život v pravdě“ začne vytvářet takzvané paralelní struktury, které existují jako protipól oficiálním strukturám. Tímto paralelním světem bylo v Československu 70. a 80. let například hnutí Charta 77, ale i vznik paralelní kultury - samizdatových knižních edic či undergroundové hudební scény ad.

V poslední části Havel své myšlenky zobecňuje a uplatňuje je i na život v západních demokratických zemích, v nichž je individualita a nezávislost člověka omezována moderní technickou společností a trpí duchovní prázdnotou. I v této společnosti může „disidentství“ sloužit jako příklad „života v pravdě“. Mravní sebeobrození a cesta k životu v pravdě je dle autora každodenní úkol každého z nás.

Vzdělávací přínos výstavy

Fiktivní rozhovor, jenž je obsahem této výstavy, má širší záběr než jen představit samotný Havlův esej. Tématem výstavy, stejně jako eseje, jsou otázky života v pravdě, života ve lži a odpovědnosti jednotlivce za svět okolo sebe. Výstava se mimo jiné snaží ukázat, že tyto otázky jsou dnes stejně aktuální jako v době vzniku eseje a že zdaleka nejsou spojeny jenom se životem v totalitních režimech.

Hlavním smyslem a ambicí výstavy je oslovit zejména mladou generaci po celé Evropě a inspirovat ji k přemýšlení o sobě samé, o světě, o Evropě a o odpovědnosti člověka jako neoddelitelné součásti jeho práv a svobod.

Výstavu lze současně pojmout jako letošní připomínku nedožitých 85. narozenin prvního českého prezidenta a 10 let od jeho úmrtí. Výstava je vhodná zejména pro cílovou skupinu starších žáků a dále pro studenty středních škol, tedy pro věkovou skupinu cca 14 – 18 let.

Další materiály

Pokud byste před návštěvou výstavy či po jejím zhlédnutí chtěli se svými žáky a studenty mluvit podrobněji o některém díle Václava Havla či jeho myšlenkách, využijte projekt Číst Havla (www.cisthavla.cz). Na této webové stránce naleznete krátké videoukázky z díla Václava Havla v podání známých českých herců, zpěváků a dalších osobností. Ukázky jsou opatřené metodickými materiály s informacemi o historickém i literárním pozadí daného díla a dále také pracovním listem. Naleznete zde i ukázkou z eseje *Moc bezmocných*, který je myšlenkovým východiskem výstavy.

Životu Václava Havla je věnován vzdělávací projekt Každý může změnit svět (www.zmenitsvet.cz). Šesti desetiminutovými lekcemi provázejí Emma Smetana a Yemi.